

МУСИҚА ТАЪЛИМИДА ЯНГИЧА ЁНДАШУВ

Акмалжон Нормухамматович Султонов
Фарғона давлат университети

Аннотация: Ушбу мақолада Ўзбекистонда мусиқа таълимга берилаётган эътибор, таълим тизимида олиб борилаётган янгича ёндашув, педагогик таълим технологиялар ва замонавий методлар ривожланиши мустақиллик йиллари негизида очиб берилган.

Калит сўзла: телевидение, телеграмм, интернет ресурслари, онлайн дарслар, видео семинарлар, масофавий таълим

A NEW APPROACH IN MUSIC EDUCATION

Akmaljan Normuhammatovich Sultanov
Fergana State University

Abstract: This article reveals the attention paid to music education in Uzbekistan, the new approach implemented in the education system, the development of pedagogical educational technologies and modern methods based on long-term independence.

Keywords: television, telegram, Internet resources, online lessons, video seminars, distance learning

Ҳазрат Алишер Навоий “Маҳбуб ул қулуб” асарида созанда ва қўшиқчиларга хусусида тўхталар эканлар, уларга шундай юксак баҳо берадилар: “Мутриби тарабафзо, муғаннийи ғамзудо - икаласига дарду ҳол аҳли жон қилурлар фидо. Улки кўргузгай мулойим таронау нағам, агар эшитгувчининг ҳаёти нақди анга фидо бўлса не ғам. Кўнгул қуввати-хушнавоздин, руҳ кути - хушовоздин”[1].

Албатта, мусиқа ва санъат аҳлини маҳоратини бундан ортиқ ва оддий изоҳлашнинг иложи йўқ.

Асрлар давомида шаклланиб, сайқал топган халқимиз маънавий ҳаётининг муҳим бир қисмига айланган ашулалар ва мусиқаларни даврлардан даврларга дил тўрида сақлаб элтгувчи ва муносиб авлодларга етказгувчи ҳофизларнинг ижоди эзгуликка йўғрилганлиги туфайли ҳамиша эътиборга, эътирофга лойиқ. Устоз санъаткорларнинг ижодий меросини ўрганиб, уни янада кенг тарғиб этиш, ёш авлод қалбига сингдириш эса маъсулиятли ва шарафли вазифадир. Яъни миллий мусиқа санъатининг тараққий эттиришнинг ягона йўлидир. Зеро, мусиқа

санъати қалб торлари ила англанади, тушунилади, ҳис этилади. Аксарият ҳолларда улар таржимага ва изоҳга муҳтож эмас.

Бугунги кунда мусиқа соҳасида амалга оширилган ишларни нақадар юксаклигини англаш учун чорак аср кечмишга чекиниб, ўша вақтдаги аҳволни бир бор эслаб қўйиш фойдадан ҳоли бўлмас. Бу борада ёши улугъ юртдошларимизнинг тасаввур қилиш имкониятлари бор.

Мустақиллик арафасида мусиқа ва санъат мактаблари фаолиятида анчагина муаммолар йиғилиб қолган, соҳа таълим мазмуни жиҳатдан ҳам, яратилган шароитлар борасида ҳам ночор, миллий санъатимиз келажаги учун етарли шароит йўқ эди. Бир сўз билан айтганда, собиқ иттифоқ мусиқа ва санъат мактаблари масаласида аянчли “мерос” қолдирганди. Бу мактаблар мусиқа ва санъат йўналишларига бўлинган ҳолда, айрим-айрим эди. 1990 йилда мамлакатимизда 210 та мусиқа ва 101 та санъат мактаблари бўлиб, уларнинг 57 таси бошқа ташкилотларга қарашли ижара биноларда (қаерда бўш бино бўлса шу бинога қўчиб юрган); 198 таси мослаштирилган, ноқулай иморатларда; фақат олтмишга яқинигина махсус қурилган, ихтисослашган биноларда жойлашганди; еттита туманда эса умуман на мусиқа, на санъат мактаби очилмаган. Ўша мусиқа, санъат мактабларининг 161 таси ўтган асрнинг 40-50-йилларида ҳашар йўли билан хом ғишдан тикланган тўрт девордан иборат бўлган. Хуллас, давр талаблари даражасида ёндошилганда, 90 фоиз мактаблар қайта қуришга муҳтож эди. Мамлакатнинг деярли ярми туманларида санъат мактаблари бўлмаган. Таълим мазмуни борасида, таъкидлаш жоизки, ўқув дастурлари асосан “марказ”дан юборилганлиги учун, албатта, миллий санъат иккинчи даражали ҳисобланарди. Албатта, бугунги кунлардаги натижаларга буларни таққослаб бўлмайди. Яратилган шароитларда ҳам, унинг натижаларида, таълим мазмунида ҳам ер билан осмонча фарқ бор.

Бугун мусиқа ва санъат мактабларида ўндан ортиқ йўналишлар бўйича болаларни устоз-шогирд анъаналари асосида миллий ва жаҳон мусиқасининг барча турларидан баҳраманд этиш, умуминсоний ва миллий қадриятлар асосидаги маданият билан таништириш ва бунинг заминида истеъдодни рағбатлантириш, тарбиялаш учун барча шароитлар мавжуд. Мақсад эса – юксак маънавий-ахлоқий фазилатларга эга, ўз Ватани, халқига садоқатли, миллий маданиятимиз ва санъатимизнинг тарихий анъаналаридан хабардор бўлган, айна вақтда миллий мумтоз мусиқа, тасвирий санъатни идрок ва ижро этадиган истеъдодларни тарбиялашдир.

Кейинги йиллар давомида мусиқа ва санъат мактабларига қатнаётган болалар сони 2008 йилда 38 минг бўлса, 2014 йилда 52,2 минг, таълим сифати ортиши баробарида натижалар 2008 йилда 31 нафар, 2009 йилда 40 нафар, 2012 йилда 85 нафар, 2013 йилда 101 нафари йилнинг июл ойига қадар 96 нафар

истеъдодли ёшларимиз Франция, Италия, Германия, Финляндия, Буюк Британия, Руминия, Россия, Озарбайжон, Чехия каби давлатларда ўтказилган турли хил нуфузли халқаро танловларда иштирок этиб, санъатлари билан хорижликларни лол қолдириб, совринли ўринларни эгалладилар [2].

Ҳозирги вақтда мусиқа таълими ривожига Ўзбекистон олимлари, бастакорлар, етук тажрибали ўқитувчилар ўз дастурлари, дарсликлари, тавсияномалари, қўлланмалари билан ўз ҳиссаларини қўшмоқдалар.

Бугунги кунда мусикий таълимнинг замонавий ютуқларидан фойдаланиб илмий тадқиқотларда олдинга қўйилган мақсад ва вазифаларни амалга оширишда креатив фаолликни тақозо этади.

Олий ва ўрта таълим Вазирлиги, Хақ таълими Вазирлиги ҳамда миллий телердио компаниялар билан ҳамкорлигида бир қатор каналлар орқали талаба ёшларни таълим олишликларида масофавий таълим тизинини ташкил этилди. Шу маънода барча фанлар қатори, мусиқа таълими республика миқёсида рус ва ўзбек ҳамда қардош тилларида олиб борилди. Бу ўқувчиларнинг илм олишликларида турли тўсиқлар ғов бўла олмаслигини яна бир карра исботлади.

Олий ва ўрта таълим ўқитувчи-профессорларининг иш фаолиятини масофавий тарзда давом эттириш, масофавий таълим жараёнини ташкил этиш учун зарур бўлган ходимларнинг меҳнат фаолиятини масофавий иш усулига ўтказиш орқали ташкил этиш билан боғлиқ Халқ таълими вазирининг 2020 йил 31 мартдаги 91-сонли буйруғи [3] қабул қилинди.

Айнан мана шу ташкил этилган масофавий таълим республикамизнинг энг илғор фан ўқитувчиларидан барча фанлар қатори мусиқа маданияти фанининг илғор дарс жараёнларини ўзаро метод алмашиш турли видео семинарлар ташкил этишга асос бўлди.

Дарҳақиқат, телевидение, телеграмм, интернет ресурслари орқали ташкил этилган онлайн дарслар, видео семинарлар барча соҳалар қатори мусиқа таълимида республикамизнинг энг маҳоратли ўқитувчилари таълимнинг илғор ютуқларидан фойдаланган ҳолда дарс ташкил этишликлари асносида бир вақтнинг ўзида минглаб илм изловчилар қалбан бирлаштира олди. Мавзуларни ёритишда турли интерфаол усуллардан фойдаланиш, саволлар ва берилаётган топшириқларнинг жозибадорлиги профессор-ўқувчиларни янада маъсулиятли ва ҳозиржавоб бўлишга ундаганлиги билан биргаликда ижтимоий тармоқлар орқали илмий тадқиқот ишлари кўламини оришидан билиш мумкин бўлди.

Айниқса, мусиқа маданияти фанини онлайн тарзда ташкил этишда илғор тажрибалар, замонавий инновациялар, педагогик технологиялар, шунингдек, оммавий коммуникация воситаларидан самарали фойдаланишга алоҳида эътибор қаратилди. Замонавий педагогик технология ўзининг педагогика ва бошқа фан ютуқлари билан боғлиқ хусусий назариясига эга; у биринчи галда

ўқув-тарбиявий жараёни илмий асосда қуришга йўналтирилган; ўқитишнинг ахборот воситалари, дидактик материаллар, фаол методлардан кенг фойдаланишга асосланган илм изловчиларнинг ўзаро биргаликдаги фаолиятига замин яратди.

Интерактив методлар, инновацион технологиялар, педагогик ва ахборот технологияларини ўқув жараёнида қўллашга бўлган қизиқиш, эътибор кундан-кунга кучайиб бормоқда. Бунинг сабабларидан бири, шу вақтгача анъанавий таълимда ўқувчилар фақат тайёр билимларни эгаллашга ўргатилган бўлса, замонавий технологиялар асосида ўтиладиган дарслар эса уларни эгаллаётган билимларни ўзлари қидириб топишларига, мустақил ўрганиб таҳлил қилишларига, ҳатто хулосаларни ўзлари келтириб чиқаришларига ўргатди.

Ушбу масофадан туриб таълим олишнинг бундай шакли Ўзбекистонда 2020 йил 30-март санасидан бошлаб амалга оширилди. Ва у юқори натижадорликка эришишимиз учун илк қадамлардан бири бўлди десак тўғрироқ бўлади.

Турли шароит ва даврларда мусиқа педагогикаси фанини чуқурроқ тадқиқ қилиш, кунлик амалиётда қўллаш ва амалиёт натижаларини тарғиб этиш бўйича қуйидаги формула шартларини бажариш ҳозирги куннинг долзарб масалаларидандир:

Турли халқаро вебинарларда, конференцияларда бевосита иштирок этиш билан илмий тадқиқот ишларини ўрганиш ҳамда етук мутахассислар томонидан яратилаётган янгиликлардан бохабар бўлиш

Таълим жараёнини масофадан туриб таъкил этиш орқали таълим олувчилар учун қулай вақт ҳамда шароит яратиш билан сифатли билим беришишга эришиш

Таълимнинг замонавий имкониятларидан фойдаланиш орқали мусиқа педагогикасида электрон дарслик ва қўлланмалар жорий этиш

Онлайн сўровнома, саволнома-анкета, турли таъриба-синов ишларини амалга ошириш орқали илгор педагогик-психологик эришилган ютуқ ва камчиликларни аввалдан диагностика қилиш

Фойдаланган адабиётлар

1. А.Навоий. Маҳбуб ул-қулуб. – Тошкент: Ёшлар нашриёт уйи, 2018.
2. Мирзиёев Ш.М. Билимли авлод – буюк келажакнинг, тадбиркор халқ – фаровон ҳаётнинг, дўстона ҳамкорлик эса тараққиётнинг қафолатидир. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 26 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маъруза // Халқ сўзи, 2018 йил 8 декабрь.
3. Султонов, А., & Абдисатторов, А. (2022). МАРКАЗИЙ ОСИЁДА МУСИҚА ИЛМИ РИВОЖЛАНИШИДА БАХШИЧИЛИК САНЪАТИНИНГ

ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (10-2), 478-483.

4. Sultonov, A. (2022). MUSIQIY IDROKKA TA'SIR ETUVCHI TRANSFORMATSION TENDENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING SAMARADORLIGI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (10-2), 314-323.

5. Sultanov Akmaljon Normuhammatovich (2022). O'QUVCHILARDA MILLIY MUSIQA ESHITISH QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI. Science and innovation, 1 (B2), 259-263. doi: 10.5281/zenodo.6614904

6. Qirgizov, I., & Sultonov, A. (2019). Maktab repertuari: musiqiy ta'limda innovatsion yondashuv. Farg'ona.

7. A. Sultonov. (2023). INNOVATSION TA'LIM SHAROITIDA MUSIQIY IDROKKA TA'SIR QILUVCHI TALABA YOSHLAR TENDENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI. Amerika gumanitar va ijtimoiy Fanlar bo'yicha tadqiqotlar jurnali, 11, 232-237. Olingan <https://www.americanjournal.org/index.php/ajrhss/article/view/746>

8. Shakirov, T. N. (2022). SUCCESSION IS THE MAIN PRINCIPLE OF DEVELOPMENT OF NATIONAL MUSIC CULTURE. Oriental Journal of Social Sciences, 2(06), 1-10.

9. Шокиров, Т. Н. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ МУСИҚА ИЛМИГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(10-2), 353-359.

10. Kirgizov, I., Kirgizov, I., Najmetdinova, M., & Atabayeva, S. (2022, February). THE GENESIS OF THE DEVELOPMENT OF MUSIC CULTURE. In Archive of Conferences (pp. 57-60).

11. Kirgizov, I., Imyaminovich, K. I., Nurmammedjanov, A., Sotvoldievich, S. B., Mamasodikovna, N. M., & Juraevna, A. S. (2021). The Pleasure of Singing, Listening and Understanding Navoi. Annals of the Romanian Society for Cell Biology, 2410-2413.

12. Нурмухамеджанов, А. (2022). ЁШЛАР ИЖТИМОИЙ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШДА БЎШ ВАҚТДАН ФОЙДАЛАНИШ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(10-2), 442-446.

13. Muydinov, J. S. (2022). XALQ QO 'SHIQLARI-USTOZLAR SAYQALIDA. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(10-2), 606-610.

14. Namozova, D. T. (2021). MUSIQA DARSLARIDA O'QUVCHILARNI KREATIVLIK HAMDA ERKIN TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISHNI TASHKIL ETISH. Scientific progress, 2(2), 1313-1315.

15. Djalolova, N. (2022). BO'LAJAK MUSIQA O'QITUVCHISINING AMALIY DARSLARGA TAYYORGARLIK FAOLIYATIDA KREATIVLIK JIHATLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(10-2), 534-539.